

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 2 2018 | ÅRGÅNG 22

Bokförlaget THALES

VEM ÄR ANSVARIG för storskaliga problem som den globala uppvärmningen, de orättvisa arbetsvillkor under vilka våra kläder tillverkas eller utfiskningen av världens sjöar och hav? Ett alternativ är att svara att var och en som bidrar till ett sådant problem är ansvarig för det. Om jag till exempel skulle ta en söndagstur med min bensinlukande bil så skulle jag bli ansvarig för den globala uppvärmningen. Många avfärdar dock denna idé eftersom så små utsläpp inte gör någon skillnad för det övergripande problemet. Den globala uppvärmningen skulle inträffa även om jag lät bli att åka på min söndagstur.¹ Om man tänker på detta sätt och ändå vill undvika den radikala slutsatsen att ingen är ansvarig för denna typ av problem så tänker man sig kanske istället att alla de som bidrar till dem bär ett kollektivt ansvar. Vi bär ett kollektivt ansvar för den globala uppvärmningen eftersom den är resultatet av våra handlingar. Jag kommer här att ifrågasätta denna senare tanke. Vi som bidrar till den globala uppvärmningen bär inte ett kollektivt ansvar för denna, och anledningen är att den globala uppvärmningen inte är ett resultat av våra kollektiva handlingar.

Den inledande frågan behöver preciseras. Vi måste till att börja med skilja på moraliskt ansvar och kausalt ansvar. Vissa som bidrar till den globala uppvärmningen kanske inte vet om att de gör detta, andra kanske är tvingade till det, o.s.v. Sådana agenter anses vanligen vara ursäktade från moraliskt ansvar för skadan som sker även om de är kausalt ansvariga för den. Frågan jag ställer mig här handlar om moraliskt ansvar, den handlar om klandervärdhet och berömvärdhet.

Vi måste också skilja på bakåtblickande och framåtblickande moraliskt ansvar. Att ha ett framåtblickande moraliskt ansvar för ett utfall innebär att ha en moralisk plikt att se till att detta utfall inträffar, medan att ha ett bakåtblickande moraliskt ansvar för ett utfall innebär att vara klandervärd eller berömvärd för att detta utfall

har inträffat. Man kan ha ett framåtblickande moraliskt ansvar att göra något åt ett problem utan att ha orsakat det. Exempelvis kan FN sägas ha ett framåtblickande moraliskt ansvar att göra något åt den globala uppvärmningen, och FN kan ha detta ansvar utan att vara klandervärd för att ha orsakat den. Frågan jag ställer i denna text rör bakåtblickande moraliskt ansvar: vem är klandervärd för att ha orsakat den globala uppvärmningen eller liknande problem?

Jag tror alltså att det är ett misstag att säga att vi bär ett bakåtblickande kollektivt moraliskt ansvar för storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen. Anledningen till detta är att man endast bär ett bakåtblickande moraliskt ansvar för ett utfall om man har utfört en handling som har resulterat i detta utfall, och eftersom att vi som har orsakat den globala uppvärmningen inte har utfört en kollektiv handling som resulterat i detta utfall så kan vi som kollektiv inte heller bära ett bakåtblickande moraliskt ansvar för det. För individuellt moraliskt ansvar är kopplingen mellan handling och bakåtblickande moraliskt ansvar rättfram. *Jag* är ansvarig för effekten av vad jag har gjort (åtminstone om jag var medveten om vad min handling skulle leda till, om jag inte var tvingad till att utföra den, o.s.v.). Om jag exempelvis äter upp mina barns sparade godis när de har somnat en torsdagskväll så är jag klandervärd för att de inte har något godis till fredagsmyset. Det verkar rimligt att anta att det finns en liknande koppling mellan bakåtblickande kollektivt moraliskt ansvar för ett utfall och kollektiva handlingar. *Vi* är moraliskt ansvariga för effekten av vad *vi* har gjort (givet tidigare nämnda villkor).² Om vi har ordnat en lyckad fest så är vi ansvariga för att denna fest blev lyckad. Problemet är att denna koppling inte finns när det kommer till storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen eller utfiskningen; dessa problem är inte resultatet av en kollektiv handling.

Jag kommer här att gå igenom några av de mest etablerade teorierna om vad som utgör en kollektiv handling för att visa att nämnda storskaliga problem inte är resultat av sådana handlingar, åtminstone inte enligt dessa teorier. Det här resultatet verkar också fullt rimligt. Vi som bidrar till den globala uppvärmningen utför inte en

kollektiv handling. Därför kan vi inte dra slutsatsen att vi som bidrar till dessa problem bär ett kollektivt moraliskt ansvar för dem. En naturlig fråga är hur vi ska förhålla oss till detta resultat. Innebär det att ingen är moraliskt ansvarig för dessa problem? Jag kommer att avslutningsvis kort argumentera för idén att individuella agenter som bidrar till dessa problem under vissa förhållanden trots allt kan sägas bära ett individuellt moraliskt ansvar för dem. Åtminstone är det felaktigt att hävda att jag inte i någon mening orsakar den globala uppvärmningen när jag tar en söndagstur med bilen.

Peter French och Philip Pettit

VI KAN BÖRJA med Pettits och Frenchs snarlika teorier om kollektivt ansvar. Pettit (2007) menar att det kan vara berättigat att hålla företag och organisationer moraliskt ansvariga för sina handlingar. Åtminstone kan vi göra så om de är genuina agenter, vilket de är om de har en intern beslutsprocedur genom vilken de kan forma egna avsikter som de också kan omsätta i handling. Att avsikter kan vara ett resultat av en organisations beslutsprocedur och därmed vara organisationens egna ses tydligast i de fall där ingen av organisationens medlemmar delar organisationens avsikter. Tänk till exempel på ett partiprogram. Det är troligt att ingen i partiet fullt ut delar de åsikter som framförs i partiprogrammet.

Precis som Pettit menar French (1984) att organisationer och företag utgör kollektiva agenter som kan hållas ansvariga för sina handlingar, men han ställer upp tre skäl till varför en organisation eller ett företag kan ses som en genuin agent: de har en intern beslutsprocedur, de vidmakthåller föreskrifter för hur medlemmar eller anställda ska uppföra sig, och de tilldelar medlemmarna eller de anställda roller och maktpositioner.

Shockley (2007) invänder mot Frenchs teori och menar att den är otillräcklig eftersom den inte medför att vi kan hålla exempelvis vandaliserande folkhopar ansvariga. Sådana hopar är inte kollektiva agenter i Frenchs mening eftersom de saknar en intern beslutsprocedur, eftersom de inte har några föreskrifter för hur deras medlemmar ska bete sig, och eftersom de inte tilldelar medlemmarna roller

och maktpositioner. Eftersom vandaliserande folkhopar inte utgör kollektiva agenter så kan vi inte heller rättmätigt hålla dem ansvariga. En liknande invändning kan riktas mot Pettits teori. Även om vi inte behöver hålla med Shockley om att Frenchs teori är otillräcklig så tydliggör ändå hans argument vad både Frenchs och Pettits teorier ger för svar på frågor som »Bär gruppen av klädkonsumenter ett kollektivt moraliskt ansvar för missförhållandena inom den globala klädindustrin?»». Svaret är att gruppen av klädkonsumenter precis som vandaliserande folkhopar inte utgör ett kollektiv, och därmed saknas grund för att hålla gruppen kollektivt ansvarig.³

Innan vi fortsätter bör jag klargöra att mitt mål inte är att ifrågasätta Pettits eller Frenchs teorier om vad som utgör en kollektiv handling. Inte heller är det att ifrågasätta någon annan enskild teori om vad som utgör en kollektiv handling. Målet är istället att ifrågasätta idén att ett storskaligt problem som till exempel orättvisorna inom den globala klädindustrin är ett resultat av kollektiva handlingar utförda av gruppen av agenter som bidrar till dessa orättvisor, och därmed i förlängningen att ifrågasätta idén att denna grupp skulle bära ett kollektivt ansvar för dem.

Margaret Gilbert

FRENCHS OCH PETTITS teorier medför alltså inte att vi som bidrar till den globala uppvärmningen utför en kollektiv handling. Den grundläggande anledningen till detta är att deras teorier framför allt är utformade för att gälla organisationer och företag. Kanske får vi ett annat utfall om vi istället utgår från teorier utformade med vardagliga kollektiva handlingar i åtanke, såsom två personer som tar en promenad tillsammans.

Enligt Gilbert (1989, 2000, 2006, 2009, 2014) förutsätter en kollektiv handling ett gemensamt åtagande att utföra handlingen. Hon menar att sådana åtaganden utgör skillnaden mellan ett fall där en person vi kan kalla Sue promenerar längs Hästgårdsvägen och plötsligt märker att en man promenerar bredvid henne, och ett fall där Sue promenerar längs samma väg bredvid samma person, utförandes exakt samma rörelser, men där Sue och den andra

personen promenerar *tillsammans*. I det senare fallet har de gjort ett gemensamt åtagande att promenera tillsammans, något som bland annat gör både Sue och mannen medvetna om att det är detta de gör. Det gemensamma åtagandet kan ha skapats genom att de uttryckligen har kommit överens om att gå på promenad tillsammans. Åtminstone ska de öppet ha visat för varandra att de är redo att gå på promenad tillsammans och ha gemensam kunskap om att så är fallet.

Gemensamma åtaganden medför enligt Gilbert ömsesidiga skyldigheter. Hon illustrerar dessa skyldigheter på följande sätt:

Anta att Heinrich och Andrea går på en promenad tillsammans. Detta är vad de vederbörligen anser sig göra. De promenerar längs Fifth Avenue mot Central Park. Anta nu att Heinrich plötsligt slår sig för pannan och utbrister »Åh nej!», och utan vidare snabbt börjar gå iväg från Andrea. (Gilbert 2014: 24)⁴

De flesta skulle nog hålla med om att Heinrich begår någon typ av misstag, Heinrich kan inte bara rusa iväg sådär utan vidare. Gilbert menar att detta visar att man inte kan dra sig ur ett gemensamt åtagande utan den andras tillåtelse. Att få en sådan tillåtelse behöver dock inte vara komplicerat. Heinrich hade till exempel kunnat få en sådan tillåtelse om han hade berättat för Andrea att han just kom på att han skulle till tandläkaren om 10 minuter, och Andrea hade svarat »Men skynda dig dit då!».

Vi kan redan ana varför storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen, utfiskningen och orättvisorna inom den globala klädindustrin inte är resultat av kollektiva handlingar i Gilberts mening. De som bidrar till den globala uppvärmningen saknar ömsesidiga skyldigheter gentemot varandra att fortsätta göra så. Du skulle exempelvis inte begå ett misstag om du tog cykeln istället för bilen till affären när du ska handla, i alla fall inte i den mening som Heinrich begår ett misstag i exemplet ovan. Inte heller skulle du begå ett misstag (i den meningen) om du sålde din bensinslukande bil och köpte en elbil istället. Om du vill sluta bidra till den globala uppvärmningen så behöver du inte få tillåtelse för detta av

oss andra som bidrar till den. På liknande sätt skulle du inte begå ett misstag om du valde att köpa tofu istället för fisk nästa gång du handlar (om det vore ett misstag så vore det i alla fall inte på grund av att du ingår i ett gemensamt åtagande att bidra till utfiskningen av världens sjöar och hav).

Det finns mycket mer att säga om Gilberts teori och dess implikationer. Jag kan inte göra hennes teori fullständig rättvisa här. Trots detta tror jag att det är svårt att kringgå det faktum att kollektiva handlingar enligt hennes teori nödvändigtvis medför ömsidiga skyldigheter, och eftersom sådana skyldigheter saknas inom grupper såsom den som bidrar till den globala uppvärmningen så medför hennes teori att denna grupp inte utför en kollektiv handling. Därmed kan heller inte denna grupp anses vara kollektivt moraliskt ansvarig för denna uppvärmning, åtminstone inte om vi håller fast vid antagandet att kollektivt moraliskt ansvar förutsätter en kollektiv handling.⁵

Det kanske ska sägas att vissa grupper såsom större företag eller stater uppfyller Gilberts krav på kollektivt handlande, och att dessa därför också skulle kunna bära kollektivt moraliskt ansvar för delar av den globala uppvärmningen. Vad jag argumenterar för här är att alla vi som bidrar till den globala uppvärmningen (eller liknande problem) inte tillsammans utför en kollektiv handling, och därför kan vi som grupp inte heller hållas ansvariga för den.

Michael Bratman

FRENCH, PETTIT OCH Gilbert har gemensamt att de ser kollektivet som en agent i sig. De menar att kollektivet i sig kan utföra avsiktliga handlingar och därmed bära moraliskt ansvar. Kanske är det därför som dessa teorier inte medför att de som bidrar till den globala uppvärmningen utför en kollektiv handling. Vi som bidrar till den globala uppvärmningen kan nämligen inte rimligtvis ses som ett kollektiv utan enbart som en grupp, en mängd individer som råkar ha gemensamt att vi bidrar till den globala uppvärmningen. Vi är inte mer ett kollektiv än exempelvis gruppen bestående av alla som någon gång har kastat en fimp på gatan, eller

gruppen bestående av alla som har snattat godis. Vad händer om vi istället vänder oss till en teori om kollektiva handlingar som inte förutsätter att kollektivet är ett subjekt i sig? Här är det på sin plats att byta terminologi. Begreppet »kollektiv» används ofta för att indikera att man talar om en grupp i den starkare bemärkelsen som French, Pettit och Gilbert gör. Istället för att använda begrepp som »kollektiv», »kollektiv handling» och »kollektivt ansvar» använder teoretiker som inte ser gruppen som en agent i sig ofta begrepp som »grupp», »gemensam handling» och »delat ansvar» (eller »medansvar»).

Möjligen är Bratmans (1987, 1999, 2014) teori den mest etablerade av denna senare typ. Bratman har utvecklat sin teori med småskaliga fall av gemensamma handlingar i åtanke; fall där det är väldefinierat vilka som deltar i handlingen. Det kan till exempel röra sig om två personer som dansar tango tillsammans eller två personer som målar ett hus tillsammans. För att vi ska kunna sägas utföra handlingen *J* gemensamt kräver Bratman bland annat att:

Avsiktsvillkoret: Var och en av oss har för avsikt att vi *J*:ar, och var och en av oss avser att vi *J*:ar i kraft av våra enskilda avsikter att vi *J*:ar [...] och genom relevant ömsesidig lyhörddhet i delplaner och handlingar, och därmed genom samordnade delplaner. (Bratman 2014: 103)

Säg att du och jag har bestämt oss för att minska våra koldioxidutsläpp genom att börja cykla till jobbet istället för att köra bil. För att du och jag ska kunna sägas cykla till jobbet tillsammans behöver vi båda ha för avsikt att vi ska cykla till jobbet. Det räcker inte att jag har för avsikt att jag ska cykla till jobbet, och att du har för avsikt att du ska cykla till jobbet. Var och en av oss måste ha för avsikt att *vi* ska cykla till jobbet. Vidare måste var och en av oss ha för avsikt att vi cyklar till jobbet i kraft av våra enskilda avsikter att göra så. Det duger inte att jag exempelvis rullar in dig i en matta och binder fast dig på pakethållaren. Bådas våra avsikter måste vara verksamma.⁶ Slutligen måste vi ha en ömsesidig lyhörddhet gentemot varandra både i planeringen och i utförandet av handlingen. Om jag

exempelvis vet att du behöver vara på jobbet klockan åtta så kan jag inte planera att cykla hemifrån först vid nio. Det krävs att vi samordnar våra delplaner.

Givet avsiktstvillkoret verkar det svårt att porträttera gruppen av oss som bidrar till den globala uppvärmningen som utförandes en gemensam handling. För det första har inte var och en av oss för avsikt att bidra till den globala uppvärmningen. Väldigt få, om ens någon, har en sådan avsikt. Möjligen förutser många av oss vilken effekt våra handlingar tagna tillsammans kommer att få. Vad vi avser är snarare att ta bilen till jobbet, att flyga till London eller dylikt. För det andra har inte var och en av oss för avsikt att *vi* ska bidra till den globala uppvärmningen. De avsikter vi har gäller inte själva gruppen av oss som bidrar till den globala uppvärmningen, inte annat än i undantagsfall. För det tredje kräver Bratmans analys att varje agent avser att samordna planerna för hur den gemensamma handlingen ska utföras med alla andra som är med och utför denna handling. Inte heller detta villkor är uppfyllt när det kommer till storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen eller utfiskningen. Vi kommunicerar inte med varandra för att se till att vi verkligen lyckas åstadkomma dessa problem.⁷

Alltså, enligt Bratmans teori är inte storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen resultat av gemensamma handlingar. Nu säger Bratman själv i stort sett inget om kopplingen mellan gemensamma handlingar och gemensamt moraliskt ansvar, men om vi antar att gemensamt moraliskt ansvar för sådana problem förutsätter att de är resultatet av en gemensam handling så måste vi dra slutsatsen att de som bidrar till sådana problem inte bär ett gemensamt moraliskt ansvar för dessa.

Christopher Kutz

EFTERSOM BRATMANS TEORI är utformad för småskaliga exempel är det tveksamt om den ens är tillämpbar på storskaliga exempel såsom om vi som bidrar till den globala uppvärmningen verkligen utför en gemensam handling. Kanske är det mer lämpligt att utgå från en teori som är utformad för att gälla alla typer av gemen-

samma handlingar, exempelvis Kutz (2000) teori. Till skillnad från Bratman så vill Kutz inte ställa upp tillräckliga villkor för vad som räknas som en gemensam handling i småskaliga fall, utan finna den minsta gemensamma nämnaren – det nödvändiga villkoret – för alla typer av gemensamma handlingar.

Kutz menar att gemensamma handlingar alltid kännetecknas av att deltagarna har en deltagande avsikt. Närmare bestämt hävdar han att när jag deltar i en gemensam handling så agerar jag på »en avsikt att göra min del i en kollektiv handling, där min del är definierad som uppgiften jag borde utföra om vi framgångsrikt ska realisera vårt gemensamma mål» (Kutz 2000: 81).

Deltagarna har ett gemensamt mål när de har överlappande uppfattningar om vad de gör. Kutz illustrerar vad det innebär att ha ett gemensamt mål med följande exempel:

Du kanske tror att vi är på väg hem till en vän för en lugn middag, medan jag tror att vi är på väg till en överraskningsfest. Även om vi inte avsiktligt går till överraskningsfesten gemensamt, så går vi avsiktligt hem till vännen gemensamt. (Kutz, 2000: 95)

Vårt gemensamma mål är att gå till vännen gemensamt, och eftersom var och en av oss agerar på avsikten att göra sitt för att realisera detta mål så uppfyller vi det nödvändiga villkoret för en gemensam handling.

Enligt Kutz kan man agera på en avsikt att åstadkomma ett visst utfall utan att för den delen önska att utfallet inträffar. Det enda som krävs är att man utför handlingen *för att* utfallet ska inträffa. En läkare kan exempelvis sägas ha räddat en diktator avsiktligt om han gav diktatorn en livräddande spruta för att sprutan skulle rädda diktatorns liv, och detta gäller även om läkaren inte önskade att diktatorn skulle överleva.

Kutz menar att moraliskt medansvar förutsätter en gemensam handling. Mer precist hävdar han att:

Delaktighetsprincipen: (Grund) Jag är ansvarig för vad andra gör när jag avsiktligt deltar i de orättfärdiga handlingar de utför eller skador de orsakar. (Objekt): Jag är ansvarig för den skada

vi tillsammans orsakar eller den orättfärdiga handling vi tillsammans utför, oberoende av den skillnad jag själv åstadkommer eller utför. (Kutz 2000: 122)

Det kan verka lite oklart om delaktighetsprincipen innebär att medansvar för ett utfall förutsätter en gemensam handling. Vad den säger är att »jag är ansvarig för vad andra gör när jag avsiktligt deltar i [...] de skador de orsakar». Denna formulering skulle kunna tolkas som att jag kan vara moraliskt ansvarig för vad andra oavsiktligt eller ovetandes orsakar. Det enda som krävs är att jag avsiktligt deltar i vad de (ovetandes) orsakar. Det är dock inte så denna princip ska förstås. Istället är tanken att jag är medansvarig för ett utfall om jag avsiktligt deltar i en gemensam handling som syftar till att åstadkomma detta utfall (och som faktiskt orsakar detta utfall).⁸

Delaktighetsprincipen medför inte att de som bidrar till den globala uppvärmningen är moraliskt medansvariga för att den inträffar. Som Kutz också själv påpekar saknar de som bidrar till storskaliga miljöproblem allt som oftast en deltagande avsikt. Deras avsikter är inte att göra sin del i en kollektiv handling. De kan visserligen ha överlappande uppfattningar om vad de gör – de kan vara medvetna om att deras handlingar tagna tillsammans får negativa konsekvenser – men de utför inte sina handlingar *för att* utfallet ska inträffa. Folk hade tagit bilen till jobbet även om detta inte hade bidragit till den globala uppvärmningen, de hade fiskat även om detta inte hade medverkat till utfiskningen. Deltagarna saknar deltagande avsikter, och därför deltar de inte i den gemensamma handlingen. Faktum är att det inte finns någon gemensam handling till att börja med eftersom en sådan endast finns när deltagarna handlar i kraft av sina deltagande avsikter.

Avslutande kommentarer

DET VERKAR INTE som att storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen, utfiskningen, och orättvisorna inom den globala kläindustrin är resultat av kollektiva (eller gemensamma) handlingar utförda av gruppen av de som bidrar till respektive problem. Detta gör det svårt att tillskriva bakåtblickande moraliskt ansvar

till kollektivet bestående av dem som bidrar till dessa problem, åtminstone om vi antar att ett sådant ansvar förutsätter att utfallet är resultatet av en kollektiv handling. Innebär detta att ingen är moraliskt ansvarig för dessa problem? Det finns några strategier vi kan använda om vi vill undvika denna radikala slutsats.

Ett alternativ är att fokusera på framåtblickande moraliskt ansvar istället för bakåtblickande. Vi kan hävda att många av oss har ett framåtblickande moraliskt ansvar att göra något åt dessa problem, och att man kan ha denna typ av ansvar även om man inte är klandervärd för att dessa problem existerar från första början. Det finns många varianter av denna position. Exempelvis menar Held (1970) och Isaacs (2011) att vi kan ha ett framåtblickande moraliskt ansvar att göra något åt denna typ av problem i kraft av att vi tillsammans med andra kan göra något åt dem. De tillägger också att om vi har ett framåtblickande ansvar så kan vi också vara klandervärda för att underlåta att axla det. Om vi till exempel skulle kunna göra något åt den globala uppvärmningen tillsammans med andra men underlåter att göra så, så är vi klandervärda för den fortsatta globala uppvärmningen.⁹

Vi behöver dock inte helt ge upp idén att de som bidrar till storskaliga problem såsom den globala uppvärmningen kan ha ett bakåtblickande moraliskt ansvar för dessa. Jag tror att den mest framkomliga vägen att försvara denna idé är att ifrågasätta argumentet att jag som individ inte kan ha ett bakåtblickande moraliskt ansvar för ett kollektivt utfall bara för att detta utfall skulle inträffa även om jag slutade bidra till det. Lite förenklat skulle man kunna säga att bara för att jag inte orsakar den globala uppvärmningen själv så innebär det inte att det inte finns någon typ av orsakssamband mellan mina handlingar och detta utfall. När jag tar en söndagstur med min bil så bidrar jag till den globala uppvärmningen – mina utsläpp gör en liten skillnad i hur och möjligen när den globala uppvärmningen inträffar – och därmed är jag kausalt medansvarig för denna.¹⁰ Argumentet att jag inte kan vara moraliskt ansvarig för den globala uppvärmningen eftersom jag inte är kausalt ansvarig för den blir alltså ogiltigt.

Jag får lämna denna idé på skisstadiet här, och istället nöja mig med slutsatsen att gruppen av oss som bidrar till den globala uppvärmningen (eller till liknande problem) inte bär ett kollektivt bakåtblickande moraliskt ansvar för denna eftersom vi inte har orsakat den genom kollektivt handlande.¹¹

→

Mattias Gunnemyr är doktorand i praktisk filosofi vid Filosofiska institutet, Lunds universitet.

Noter

- 1 Se Jamieson (2007), Kingston & Sinnott-Armstrong (2018) och Sinnott-Armstrong (2005).
- 2 Som exempel på författare som diskuterar kollektivt moraliskt ansvar i termer av kollektiva handlingar kan nämnas French (1984), Kutz (2000), Gilbert (2002, 2014), Sadler (2006), Miller (2006), Pettit (2007) samt Isaacs (2011), och denna lista är på inget sätt uttömmande.
- 3 Pettit (2007) tillägger att vi i vissa fall bör hålla en löst sammansatt grupp ansvarig trots att den inte uppfyller kraven för agentskap. Anledningen är att vi bör fostra den löst sammanhållna gruppen till att bli ett kollektiv som i sin tur kan ta ansvar.
- 4 Samtliga översättningar i artikeln är mina egna.
- 5 Det kan vara av intresse att Gilbert (2000, 2006, 2014) själv anser att kollektivt ansvar förutsätter en kollektiv handling.
- 6 Kravet att var och en avser att vi ska cykla till jobbet i kraft av våra enskilda avsikter att göra så innebär alltså enbart att var och en av oss avser att bådas våra avsikter ska vara verksamma. Ett närliggande krav som Bratman också ställer på gemensamma avsikter och handlingar (men som inte ingår i avsiktstillkoret) är att jag hade slutat avse att vi ska cykla till jobbet om du hade slutat avse att vi ska cykla till jobbet. Detta krav verkar svårtillämpat på gruppen som bidrar till den globala uppvärmningen eftersom väldigt få i denna grupp har en avsikt att vi ska bidra till den globala uppvärmningen till att börja med.
- 7 Bratman ställer upp flera andra villkor för att en grupp ska kunna sägas utföra handlingen *J* gemensamt utöver det villkor jag tagit upp här.
- 8 Intressant nog så innebär delaktighetsprincipen att man kan vara moraliskt ansvarig för utfallet av en gemensam handling utan att kausalt bidra till detta utfall. Kutz utreder idén att ansvar inte förutsätter kausal inblandning även i »Causeless complicity» (2007). Petersson (2013) kritiserar denna idé.
- 9 Även Miller (2001), Young (2011) och Wringer (2016) föreslår variationer på denna lösning.
- 10 Jag tänker mig att den mer nyanserade analys av orsakssamband som Lewis (2000) föreslår skulle kunna förklara detta.

KOLLEKTIVT ANSVAR, KOLLEKTIVA
HANDLINGAR OCH STORSKALIGA PROBLEM

11 Jag vill passa på att tacka Per Algander, Dan Egonsson, Björn Petersson och Simon Rosenqvist för kommentarer på och diskussioner kring tidigare utkast av denna artikel.

Referenser

- BRATMAN, MICHAEL (1987) *Intention, plans, and practical reason*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- BRATMAN, MICHAEL (1999) *Faces of intention: selected essays on intention and agency*, Cambridge, Mass.: Cambridge University Press.
- BRATMAN, MICHAEL (2014) *Shared agency: a planning theory of acting together*, New York, NY: Oxford University Press.
- FRENCH, PETER (1984) *Collective and Corporate Responsibility*, New York, NY: Columbia University Press.
- GILBERT, MARGARET (1989) *On Social Facts*, New York, NY: Routledge.
- GILBERT, MARGARET (2000) *Sociality and responsibility: new essays in plural subject theory*, Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers.
- GILBERT, MARGARET (2002) »Collective Guilt and Collective Guilt Feelings», *The Journal of Ethics*, 6(2).
- GILBERT, MARGARET (2006) *A theory of political obligation: membership, commitment, and the bonds of society*, Oxford; New York, NY: Oxford University Press.
- GILBERT, MARGARET (2009) »Shared intention and personal intentions», *Philosophical Studies*, 144(1).
- GILBERT, MARGARET (2014) *Joint Commitment: How We Make the Social World*, New York, NY: Oxford University Press.
- HELD, VIRGINIA (1970) »Can a random collection of individuals be morally responsible?», *Journal of Philosophy*, 67(14).
- ISAACS, TRACY (2011) *Moral responsibility in collective contexts*, New York, NY: Oxford University Press.
- JAMIESON, DALE (2007) »When utilitarians should be virtue theorists», *Utilitas*, 19(2).
- KINGSTON, EWAN, & SINNOTT-ARMSTRONG, WALTER (2018) »What's Wrong with Joyguzzling?», *Ethical Theory and Moral Practice*, 21(1).
- KUTZ, CHRISTOPHER (2000) *Complicity: ethics and law for a collective age*, Cambridge: Cambridge University Press.
- KUTZ, CHRISTOPHER (2007) »Causeless complicity», *Criminal Law and Philosophy*, 1(3).
- LEWIS, DAVID (2000) »Causation as influence», *Journal of Philosophy*, 97(4).
- MILLER, DAVID (2001) »Distributing Responsibilities», *Journal of Political Philosophy*, 9(4).
- MILLER, SEUMAS (2006) »Collective Moral Responsibility: An Individualist Account», *Midwest Studies In Philosophy*, 30(1).
- PARFIT, DEREK (1984) *Reasons and Persons*, Oxford: Clarendon Press.
- PETERSSON, BJÖRN (2013) »Co-responsibility and Causal Involvement», *Philosophia*, 41(3).
- PETTIT, PHILIP (2007) »Responsibility Incorporated», *Ethics*, 117(2).
- SADLER, BROOK JENKINS (2006) »Shared Intentions and Shared Responsibility», *Midwest Studies In Philosophy*, 30(1).

- SHOCKLEY, KENNETH (2007) »Programming Collective Control«, *Journal of Social Philosophy*, 38(3).
- SINNOTT-ARMSTRONG, WALTER (2005) »It's Not My Fault: Global Warming and Individual Moral Obligations«, i: W. Sinnott-Armstrong & R. Howarth (red.) *Perspectives on Climate Change*, Amsterdam: Elsevier.
- WRINGE, BILL (2016) »Collective Obligations: Their Existence, Their Explanatory Power, and Their Supervenience on the Obligations of Individuals«, *European Journal of Philosophy*, 24(2).
- YOUNG, IRIS MARION (2011) *Responsibility for Justice*, New York, NY: Oxford University Press.